

Recht op een tweede leven

Van studenten wordt verwacht dat ze voor hun studie alles opzij zetten. Maar velen hebben naast hun studie een tweede leven: als werknemer, ondernemer, vrijwilliger, amateur of hobbyist, of misschien als liefdevolle vader/moeder of als gezinslid c.q. mantelzorger. Zij moeten passen en meten om zich in hun tweede leven te voegen naar de eisen die door hun opleiding gesteld worden.

Gelukkig bieden sommige faculteiten deeltijdopleidingen (of zelfs duale opleidingen) waarin baan en studie gecombineerd kunnen worden. Ook topsporters krijgen allerlei faciliteiten om naast hun studie de eer van het vaderland te verdedigen. Verder kunnen studenten die functies vervullen binnen de bestuursorganisatie van hun instelling (of binnen sommige studentenorganisaties) op clementie rekenen. Voor de overigen geldt evenwel dat ze aan hun studie de hoogste prioriteit moeten geven en dat privé-verplichtingen daarvoor moeten wijken.

Maar mag de studieleiding zonder voorbehoud over de tijd van haar studenten beschikken? Moet er niet een soort CAO komen die hen beschermt tegen onredelijke inbreuk op hun tweede leven? Binnen de Universiteit Utrecht is vorig jaar strijd gevoerd over de tentamenroosters: mogen faculteiten 's avonds en op zaterdag tentamens programmeren?¹ Op het weblog ICT & Onderwijs (14/1/2010) komt ook een andere vraag aan de orde: in hoeverre moeten studenten erop kunnen vertrouwen dat onderwijs- en tentamenroosters, eenmaal vastgesteld, niet tussentijds gewijzigd worden?² Een rooster kan als een soort contract tussen student en studieleiding worden beschouwd. Met tussentijdse roosterwijzigingen maakt de faculteit zich dan aan contractbreuk schuldig, waardoor de planbaarheid van het tweede leven ernstig ondergraven wordt.

In het voortgezet onderwijs is het recht op een tweede leven eveneens een punt van discussie. Scholieren ergeren zich aan lange schooldagen met veel tussenuren, die roofofbouw plegen op de vrij-beschikbare tijd voor hun tweede leven.³ Ook betwisten ze het recht van scholen om de leerling voor straf te laten nablijven, waarmee deze gefrustreerd wordt in het nakomen van buitenschoolse verplichtingen.⁴

Er is dus een strijd gaande tussen enerzijds onderwijsinstellingen die het recht opeisen over alle tijd van hun leerlingen of studenten te beschikken, en anderzijds leerlingen en studenten die afspraken verlangen waarmee het recht op een tweede leven tot op zekere hoogte gewaarborgd wordt.

Deze strijd betreft ook de zomervakanties. Paradoxaal genoeg verdedigen studenten hier het recht om de vrije zomervakantie ten nutte te maken voor hun studie, terwijl onderwijsinstellingen juist hun deuren willen sluiten. Het draait om de volgende belangentegenstelling. Terwille van een volwaardig tweede leven willen vele studenten hun studielast evenwichtig over twaalf maanden uitsmeren, en ze zijn bereid daartoe een flink deel van hun zomervakantie aan studietaken te besteden. De onderwijsinstellingen daarentegen willen hun (onderwijs- en) tentamenrooster in tien maanden concentreren, en met name zijn ze gekant tegen de rompslomp van herkansingstentamens in augustus.⁵

Hebben leerlingen en studenten recht op een tweede leven? Het volgen van een dagopleiding is in principe een fulltime job. Doelmatige roosterplanners zouden daarbij graag als uitgangspunt hanteren dat studenten buiten de overeengekomen vakanties 7x24 uur beschikbaar zijn, want zodoende kunnen de personele en andere voorzieningen van de onderwijsinstelling optimaal worden ingezet. Zij beschouwen de onderwijsinstelling als een *Total Institution* die vrij mag beschikken over het tijdsbudget van de studenten, binnen de grenzen van een veertigurige werkweek. Het is dan zaak voor studenten dat er collectieve afspraken worden gemaakt om hun belangen te beschermen:

- beperking van het wekelijkse aantal weglekkende uren (late start van het dagrooster, loze tussenuren);
- beperking van het aantal reisbewegingen per week: van woon- naar standplaats (v.v.) en tussen wisselende standplaatsen;
- beperking van 'overwerk': roosterbeslag buiten kantooruren (maandag t/m vrijdag van 9 tot 17 uur);
- beperking van tussentijdse roosterwijzigingen (verhoging van de planbaarheid van roostervrije tijd);
- optimale openstelling van individuele studievoorzieningen (bibliotheek/mediatheek, computervoorzieningen);
- optimale herkansfaciliteiten voor studenten die studieachterstand in de vakanties willen inhalen.

Door dergelijke afspraken wordt de studeerbaarheid van de opleiding vergroot en wordt een tweede leven van de student, in de roostervrije tijd die overblijft, mogelijk gemaakt.

Wes Holleman
weblog onderwijs 18-1-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> Eindnoten >>>

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=584>; uiteindelijk zijn de zaterdagse tentamens afgeblazen.

² <http://www.ict-en-onderwijs.blogspot.com/2010/01/de-hbo.html>

³ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1332>

⁴ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1265>; zie ook de lezersbrief van schoolleider Wittenberg (*Strafregels zijn geestdodend*, VK 16/1/2010): '(...) het gros van de leerlingen dat moet nablijven, schakelt meteen [en met succes] via zijn mobieltje een van de ouders in. Ik kan de "individuele" argumenten van de verontwaardigde ouders inmiddels al goed voorspellen. Nablijven van Hans kan niet, want hij moet een belangrijke selectiewedstrijd spelen. Als Herman niet op tijd bij de AH achter de kassa zit, is hij zijn baantje kwijt en wie betaalt dan de nieuwe iPod? Het 5-jarig halfzusje moet juist vanmiddag door dochter Yvonne van de basisschool worden opgehaald en de belangrijke medicijnen van oma die bij de apotheek klaarliggen, kunnen alleen door zoon Bert worden bezorgd.'

⁵ Toelichting voor de Vlaamse lezer: het Nederlandse hoger onderwijs kent een studielast van 42 weken (1680 uur) per jaar. Een jaarprogramma moet vóór de zomervakantie kunnen worden afgerond opdat studenten op 1 september welgemoed aan het nieuwe jaarprogramma kunnen beginnen. Een *tweede zit*, in de tweede helft van augustus, wordt zowel om organisatorische als om bedrijfseconomische redenen bezwaarlijk geacht. Dat is des te schrijnender waar de nominale studielast van 1680 uur voor de *gemiddelde* student eertijds verdedigd werd met het argument dat studenten nog altijd de zomervakantie konden benutten als ze méér dan 40 uur per week nodig hadden om het opgedragen werk te verzetten.